

А.Б. Айдарова*, э.ф.к., профессор¹

А.Б. Махатова, PhD, доцент²

Г.Х. Умарова, PhD докторанты¹

Мұқтар Әуезов атындағы Оңтүстік

Қазақстан университеті, Шымкент қ., Қазақстан¹

Академик Ә. Қуатбеков атындағы Халықтар

достығы университеті, Шымкент қ., Қазақстан²

* – негізгі автор (хат-хабарларға арналған автор)

e-mail: aydarova6868@mail.ru

ЖАҒАНДАНУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ ДАМУДЫҢ МӘНІ МЕН ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Мақалада жаһандану жағдайындағы технологиялық дамудың мәні мен ерекшеліктері қарастырылады. Зерттеу жаһандану процестерінің технологиялық дамуға әсерін анықтайды және экономикаға, қоғамға және саясатқа әсерін талқылайды. Қазіргі әлем Технологиялық даму мен жаһандану процестерінің өзара әрекеттесуінен туындаған терең өзгерістерге куә болды. Бұл мақала осы маңызды комбинацияның мәні мен негізгі ерекшеліктерін талдауды ұсынады.

Зерттеу технологиялық дамудың мәнін және оның қазіргі қоғамдағы алатын орны мен рөлін анықтаудан басталады. Технология өмірдің әртүрлі салаларына еніп, экономиканы, білім беруді, денсаулық сақтауды және әлеуметтік өзара әрекеттесуді өзгертеді.

Мақаланың екінші негізгі аспектісі-жаһандану процестерінің технологиялық дамуға әсері. Жаһандану технологияның таралуын күшейтеді, әлемдік білім алмасуға ықпал етеді және инновацияны жеделдетеді.

Мақала сонымен қатар жаһандану жағдайындағы технологиялық дамудың ерекшеліктерін, соның ішінде өзгеру жылдамдығын, ғылыми зерттеулердің интеграциясын және жаңа бизнес модельдерін қарастырады. Зерттеу өзгеретін технологиялық ортаға бейімделудің маңыздылығын түсінуге және оның әлемдік экономикаға, қоғамға және саясатқа әсерін бағалауға мүмкіндік береді. Нәтижелер жаһандық динамика жағдайында тиімдірек реттеу, инновация және стратегиялық жоспарлау үшін негіз береді. Жаңа технологиялар, атап өтілгендей, жаһанданудың қозғаушы күштерінің бірі болып табылады, бірақ ол өз кезегінде бәсекелестікті күшейте отырып, олардың одан әрі дамуы мен елдер арасында таралуын ынталандырады.

Кілт сөздер: технологиялық даму, жаһандану, инновация, экономика, қоғам, технологиялық орта, әлемдік білім алмасу, ғылыми зерттеулердің интеграциясы, бизнес-модельдер, жаһандық динамика.

Ключевые слова: технологическое развитие, глобализация, инновация, экономика, общество, технологическая среда, мировой обмен знаний, интеграция научных исследований, бизнес-модели, глобальная динамика.

Keywords: technological development, globalization, innovation, economy, society, technological environment, global knowledge exchange, integration of scientific research, business models, global dynamics.

JEL classifications: B17

Кіріспе. Технологиялық даму қазіргі әлемдегі экономикалық және әлеуметтік прогрестің негізгі қозғалтқыштарының бірі болып табылады. Елдер арасындағы экономикалық, саяси және мәдени байланыстардың нығайымен сипатталатын жаһандану дәуірінің басталуымен технологиялық даму жаңа формалар мен сипаттарға ие болуда. Жаһандану технологияның таралуын жеделдетіп қана қоймайды, сонымен қатар халықаралық ынтымақтастық пен инновацияларды ынталандырады, сол арқылы елдер мен компаниялар үшін жаңа мүмкіндіктер мен қиындықтар туғызады.

Қазақстан жаһандық әлемнің бір бөлігі болып табылады және ағымдағы үрдістерден шет қала алмайды. Бұл үрдістердің кейбірі елді жаңғырту үшін жаңа мүмкіндіктер құратын болса, кейбірі Қазақстанның дамуы үшін кедергілер келтіруі мүмкін. Бұл үрдістердің Қазақстанға әсер ету дәрежесін нақты бағалау өте қиын. Бұл ретте қазіргі уақытта пайда болуын болжау мүмкін емес жаңа трендтер мен сын-қатерлер туындауы мүмкін. Әлемнің ең дамыған 30 елінің қатарына кіру теріс трендтерге икемді ден қоюға және қолайлы әлемдік өзгерістерден барынша пайда табуға мүмкіндік беретін даму стратегиясын қалыптастыруды талап етеді.

Сарапшылардың пікірі бойынша, 2050 жылға дейін әлемдік экономика конфигурациясында елеулі өзгерістер күтіледі. Бүгінгі күні Қазақстан үшін демографиялық өзгерістер, экономикалық жаһандану, дамушы мемлекеттердің экономикалық өсуі, технологиялық процестердің жеделдеуі,

энергияны тұтынудың әлемдік теңгеріміндегі өзгерістер, сондай-ақ климаттың өзгеруі жаһандық және өңірлік сипаттағы неғұрлым маңызды үрдістер болып табылады [1].

Зерттеудің өзектілігі жаһанданған әлемде технологиялық өзгерістердің бұрын-соңды болмаған жылдамдықпен жүріп жатқандығымен және олардың мәні мен ерекшеліктерін түсіну осы процесті тиімді басқару үшін маңызды болып табылатындығына байланысты. Бұл мақалада жаһандану жағдайында технологиялық дамудың негізгі аспектілері, соның ішінде жаһандық процестердің инновацияларға әсері, технологияларды тарату және стандарттау ерекшеліктері, сондай-ақ осы құбылыстың оң және теріс салдары қарастырылады.

Жаңа технологиялардың пайда болуы мен таралуы біздің өміріміздің барлық салаларына әсер етеді: әлемдік экономикадан күнделікті коммуникацияға дейін.

Бұл ғылыми мақаланың мақсаты жаһандану процестері аясында технологиялық дамудың мәнін жүйелі талдау және негіздеу болып табылады. Біз жаһандану жағдайында технологиялық дамуға әсер ететін негізгі факторларды анықтауға, сондай-ақ оның ерекшеліктерін ашуға тырысамыз.

Біздің мақсатымыз-осы екі маңызды құбылыстың өзара әрекеттесуі және олардың әлемдік экономика, қоғам және саясат үшін қандай салдары бар екендігі туралы нақты түсінік беру.

Мақала сонымен қатар жаһандану жағдайында технологияның негізгі тенденциялары мен перспективаларын анықтау және осы процесті тиімді басқару үшін практикалық ұсыныстар беру *міндетін* қояды.

Жаһандану жағдайында технологиялық дамуды тиімді басқаруға арналған бірнеше нұсқаулар:

- инновациялар мен зерттеулерді ынталандыру: - ғылыми зерттеулер мен инновациялық жобаларды қолдау мен қаржыландырудың мемлекеттік бағдарламаларын құру.

- жаңа технологияларды зерттеуге және дамытуға белсенді инвестиция салатын компаниялар үшін салықтық жеңілдіктер мен басқа да ынталандыру шараларын белгілеу.

Шағын және орта бизнесті қолдау:

- жаңа технологияларды әзірлейтін және енгізетін шағын және орта кәсіпорындар үшін қаржылық және ұйымдастырушылық ресурстармен қамтамасыз ету;

- жоғары технологиялық стартаптарды ынталандыру үшін инкубаторлар мен үдеткіштер құру.

Бұл ұсыныстар инновациялар үшін қолайлы орта құруға, жоғары технологияларды дамытуға және жаһандану жағдайында олардың әлеуетін тиімді пайдалануға бағытталған.

Зерттеу әдістері: зерттеу теориялық талдау, жіктеу және индукция, SWOT талдауы әдістерін қолдану арқылы жүзеге асырылды.

Зерттеуді талдау арқылы біз жаһанданудың технологиялық дамуға әсері туралы академиялық түсінікке үлес қосуға және саясат, бизнес және қоғам басшылары жылдам өзгертін технологиялық ортаға тиімдірек бейімделуге, сондай-ақ жаһандық динамика контекстінде ақпараттандырылған шешімдер қабылдауы қажет екендігін тұжырымдаймыз.

Әдебиеттік шолу. *Технологиялық даму мен жаһанданудың өзара әрекеттесу тақырыбының өзектілігі соңғы жылдардағы зерттеушілер мен сарапшылардың еңбектерінде айқын байқалады.* Зерттеудің ғылыми маңыздылығы технологияның экономикалық табиғатын ашудан, технологияның ұлттық нарығын қалыптастыру мен жаһандану жағдайында оның дамуының тұжырымдық негіздемесін жасаудан тұрады. Технологиялық фактордың экономиканың құрылымдық тұрғыда қайта құру міндеттерімен қиыстыру формалары мен әдістері, оның ғылымды қажетсінетін экономиканы құру мәнмәтінінде әртараптандыру ерекше көңіл бөлуді талап етеді.

Нарула Р. өз еңбегінде жаһандану мен технологиялық дамудың өзара байланысын, сондай-ақ индустриялық саясаттың жаһандану жағдайында технологияның дамуына қалай ықпал ететінін талдайды [2].

Джон Даннинг және Марианна М.Лунден көпұлтты корпорациялар мен жаһандық экономика арасындағы байланысты сипаттайды. Ол көпұлтты компаниялардың әртүрлі елдерде технологиялық дамуды қалай ынталандыра алатынын атап көрсетеді [3].

Майкл Портер ұлттардың бәсекелестік артықшылығын және көпұлтты компаниялардың елдер арасындағы технологиялар мен инновацияларды тасымалдауда қалай шешуші рөл атқара алатынын талдайды [4].

Альфарио, Лаура, Пол Антрас, Давин Чор және Паола Конкони өз мақаласында көпұлтты корпорациялардың жаһандық жеткізу тізбегін қалай біріктіретіні және бұл олардың технологиялық дамуына қалай әсер ететіні қарастырылады [5].

Бұл зерттеулер мен жарияланымдар жаһанданудың технологиялық дамуға әсерін әр түрлі аспектілер мен талдауды ұсынады және тақырыпты тереңірек түсінуге жақсы негіз бола алады.

Отандық ғалымдар өз еңбектерінде[7,8,9]инновациялардың технологиялық дамудағы рөлі және олардың жаһандану контекстіндегі Қазақстан экономикасына әсері туралы зерттеп, технологиялық дамудың негізгі факторлары және олардың жаһандық өзгерістер жағдайындағы Қазақстанның бәсекеге қабілеттілігіне әсерін талдайды.

Негізгі бөлім. Технологиялық даму - бұл өмір сүру сапасын, өнімділікті, тиімділікті және әртүрлі қызмет салаларын жақсарту үшін жаңа технологиялар мен инновацияларды құру, дамыту және қолдану процесі. Ол жаңа өнімдерді, процестер мен жүйелерді құруды, сондай-ақ қолданыстағы технологияларды жетілдіруді қамтиды.

Технологиялық даму қазіргі қоғамда бірнеше негізгі аспектілерде маңызды рөл атқарады:

- Экономикалық өсу: Жаңа технологиялар өнімділіктің өсуіне, шығындарды азайтуға және экономикалық дамуға ықпал ететін жаңа нарықтарды құруға ықпал етеді.

- Әлеуметтік-мәдени өзгерістер: Технологиялық даму өмір салты мен қоғамды өзгертеді. Бұл білім беру, денсаулық сақтау, коммуникация және өмірдің басқа да көптеген аспектілеріне әсер етеді.

- Ғылыми жаңалықтар: Технологиялық даму көбінесе ғылыми жаңалықтардың пайда болуы және табиғат пен әлемді зерттеудің жетілдірілген құралдары мен әдістерін ұсынады.

- Жаһандық мәселелерді шешу: жаңа технологиялар климаттың өзгеруі, кедейлік және қауіпсіздік қатерлері сияқты жаһандық сын-қатерлерге ықпал етуі мүмкін.

Технологиялық даму барысына әсер ететін факторлар: ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық жұмыстарға инвестиция деңгейі технологиялық дамудың жылдамдығы мен бағытын анықтайды; қаржыландыру мен ресурстарға қол жетімділік жаңа технологияларды дамыту үшін маңызды; тұтынушылардың инновацияға деген сұранысы компанияларды жаңа технологияларды дамытуға ынталандырады;

Әлемдік ынтымақтастық және білім алмасу: елдер мен ұйымдар арасындағы ынтымақтастық білім мен технологияның таралуына ықпал етеді; компаниялар арасындағы бәсекелестік жаңа технологияларды дамытуға және қолданыстағы технологияларды жетілдіруге ықпал етеді; білікті кадрлар мен білім беру бағдарламаларының болуы технологияның дамуына ықпал етеді;

Технологиялық даму - бұл қазіргі қоғамды қалыптастыратын және адам өмірінің әртүрлі салаларына айтарлықтай өзгерістер енгізетін үздіксіз процесс. Оның мәні мен оған әсер ететін факторларды түсіну бұл процесті тиімдірек басқаруға және технологияны қоғамның қажеттіліктеріне бейімдеуге мүмкіндік береді.

Жаһандану көптеген шағын және орта трансұлттық фирмалардың пайда болуына әкеледі, олар технологиялық одақтар желісін құрудың соңына сүйенеді. Үкімет бақылау мен стратегиялық бағытты қамтамасыз етеді. Дамушы елдерге әсері орасан зор болады. Жаңа технологиялардың көмегімен үшінші әлем елдері шикізат пен энергияны қосылған тауарға айналдыра алады және осылайша дисфункционалды салдарсыз экономикалық дамуды жеделдете алады.

1-кесте

Жаһанданудың технологиялық дамуға әсер ету аспектілері*

Аспекттері 1	Сипаттамалары 2
1. Халықаралық сауда	- Халықаралық сауданың айтарлықтай өсуі - Елдер мен өңірлер арасында технологиялар алмасу - Әлемдік жеткізу тізбегінің өсуі
2. Білім және инновациямен алмасу	- Идеялар және инновациялармен алмасуды күшейту - зерттеулердегі халықаралық ынтымақтастық - Зерттеулерге шетелдік инвестициялардың ағымы
3. Технологиялық трансфер	- Жаһандану елдер арасындағы технологиялар мен білімнің берілуіне ықпал етеді. - Дамыған елдер өздерінің технологиялық шешімдері мен ноу-хауын дамушы аймақтарға экспорттайды - Даму деңгейі төмен елдерде технологиялық дамуды қолдау
4. Ынтымақтастық және тәжірибе алмасу	- Технологиялық дамыған елдерге жоғары білікті мамандардың көші-қоны - Халықаралық ынтымақтастық пен тәжірибе алмасуға ықпал етеді. Ғалымдар мен инженерлер әлемдік аренада оңай ынтымақтаса алады, бұл технологияның жылдам дамуына ықпал етеді.

1	2
5. Ресурстарға қол жетімділікті кеңейту	- Жаһандану шикізат пен адами капитал сияқты ресурстарды тиімді пайдалануға мүмкіндік береді. - Бұл технологияның дамуын ынталандыруы мүмкін, мысалы, ресурстарды өндіру мен пайдаланудың тиімді әдістері.
6. Жылдам ақпарат алмасуы	- Жаһандану елдер мен мәдениеттер арасындағы ақпарат алмасу жылдамдығы мен көлемін едәуір арттыруы. - Бұл технологиялық инновацияларды ынталандырады, өйткені идеялар мен білім тезірек таралуы мүмкін. - Ғылыми және технологиялық жаңалықтарды қазір бүкіл әлемде қол жетімді және оны қолдануға болады

* Авторлармен құрастырылған

Осылайша, жаһандану инновациялардың кең таралуы мен дамуына жағдай жасай отырып, технологиялық дамуды ынталандыру мен жеделдетуде маңызды рөл атқарады.

Ғылым мен технологияның жаһандық саласын дамытудың барлық статистикалық көрсеткіштері технологиялық жаһанданудың табысты үдемелі процесін көрсетеді. Инновациялық қызметтің барлық түрлерінің өсуі (зерттеулер, патенттеу, венчурлар мен стартаптар, технологиялық күрделі тауарлар мен қызметтердің экспорты мен импорты, жаңа кәсіпорындарға тікелей шетелдік инвестициялар) әлемдік экономиканың жұмысының өзгеруіне, оның динамикасының жеделдеуіне әкелді [6].

Көпұлтты корпорациялардың зерттеу және әзірлеу орталықтары (ИиР орталықтары) Қазақстандағы Технологиялық даму мен инновацияларды ынталандыруда маңызды рөл атқарады. Міне, елдегі осындай орталықтардың кейбір мысалдары:

2-кесте

Қазақстандағы көпұлтты корпорациялардың зерттеу және әзірлеу орталықтары*

Ғылыми техникалық орталықтардың түрлері	Атауы	Қызметтері
Жаһандық немесе аймақтық ғылыми технологиялық орталықтар трансұлттық компаниялар, тікелей шетелдік инвестициялар тарту үшін құрылған.	IBM Қазақстан	IBM, ақпараттық технологиялар саласындағы әлемдік көшбасшы, Алматыда, Қазақстанда ИиР орталығы бар. Бұл орталық жасанды интеллект, деректерді талдау және бұлтты технологиялар саласындағы зерттеулер мен әзірлемелермен айналысады.
	GE Oil & Gas Қазақстан	GE Oil & Gas, General Electric корпорациясының бөлігі, мұнай-газ өнеркәсібі саласындағы технологиялар мен шешімдер, соның ішінде бұрғылау және кен орындарына арналған жабдықтар әзірленуде.
	Schlumberger Қазақстан	Мұнай-газ қызметтері мен технологиялар саласындағы әлемдегі ең ірі компаниялардың бірі Schlumberger Алматыда зерттеулер мен әзірлемелер орталығына ие. Олар мұнай мен газды бұрғылау мен өңдеудің жаңа технологияларымен жұмыс істеуде.
	Kazatomprom International Services (KIS):	Kis уран секторы бойынша Қазақстанның ұлттық операторы Kazatomprom еншілес компаниясы болып табылады. Олар ядролық салада жаңа технологиялар мен инновацияларды дамытумен айналысады.
	Ericsson Қазақстан	Ericsson, ұялы байланыс пен интернет заттарына арналған технологияларды зерттеу және әзірлеу жүргізілетін әлемдегі жетекші байланыс және ақпараттық технологиялар компаниясы.

* Авторлармен құрастырылған

Бұл көпұлтты корпорациялардың зерттеу және әзірлеу орталықтары жоғары технологиялық салалардың дамуына ықпал ететін және Қазақстанда технологиялық өсуге жәрдемдесетін технологиялық білім мен инновацияның маңызды көздері болып табылады.

Жаһанданудың болашағына болжам жасамас бұрын, технологияның тарихына көз жүгірту керек. Бүгінгі төртінші индустриялық революцияға дейін әлем жеті үлкен технологиялық дәуірді бастан өткерді. Соның әрқайсысының аяқталған тұсында экономикалық дағдарыс болған. Яғни,

индустрияландыру дәуірі гүлденген кезде экономика да қарқын алады. Одан кейін жаңа технология пайда болып, ол өндіріске толық еніп кете алмай, ескі технология қолданыстан шыға бастаған кезде нарықта вакуум пайда болады да, нәтижесінде инвесторлардың ақшасын құятын жер болмай, капитал айналымға шықпай, банктерде қалып қояды. Бұл өз кезегінде экономикалық дағдарысқа ұласады.

Технологиялық даму инновацияларға ықпал етеді, бұл компаниялар мен елдердің бәсекеге қабілеттілігін арттырады. Жаңа технологиялар өндіріс шығындарын азайтып, тиімділікті арттырып, жаңа нарықтар құра алады.

Жаңа технологиялар арқылы процестерді автоматтандыру және цифрландыру экономикалық өсуге ықпал ететін еңбек өнімділігін арттырады. Жаһандық нарықтар: жаһандану әлемдік нарықтарға қол жеткізуге мүмкіндік береді. Компаниялар өз өнімдері мен қызметтерін оңай экспорттай алады, бұл сауда мен кірістің өсуіне ықпал етеді.

Технологиялық даму экономиканы әртараптандыруға ықпал ететін блокчейн немесе жасанды интеллект технологиялары сияқты мүлдем жаңа салаларды құра алады. Жаңа технологияларды енгізу, әсіресе робототехника және жасанды интеллект салаларында, бірқатар тапсырмаларды автоматтандыруға және кейбір кәсіптерге деген қажеттіліктің төмендеуіне әкелуі мүмкін.

SWOT талдауы: жаһандану жағдайындағы технологиялық дамуға байланысты күшті және әлсіз жақтарға, мүмкіндіктер мен қауіптерге талдау жасалды, бұл осы процестерді тиімді басқару бойынша ұсыныстарды тұжырымдауға мүмкіндік берді.

3-кесте

Күшті жақтары (Strengths)	Әлсіз жақтары (Weaknesses)
<p>1. Инновацияны жеделдету: Жаһандану инновация процесін және жаңа шешімдерді енгізуді жеделдететін білім мен технологияның жылдам алмасуына ықпал етеді.</p> <p>2. Халықаралық ынтымақтастық: Елдер мен компанияларға озық технологияларды бірлесіп әзірлеуге мүмкіндік беретін халықаралық ынтымақтастық пен әріптестікті күшейтеу.</p> <p>3. Нарықтарды кеңейту: Жаһандық нарықтарға қол жеткізу, бұл жаңа технологияларды коммерцияландыру және инвестициялар тарту мүмкіндіктерін арттырады.</p> <p>4. Стандарттарды біріздендіру: Жаһандану технологиялық стандарттарды біріздендіруге ықпал етеді, бұл әртүрлі елдер мен салаларда жаңа технологияларды біріктіруді жеңілдетеді.</p>	<p>1. Пайданы біркелкі бөлу: Технологиялық пайда елдер мен аймақтар арасында біркелкі бөлінбейді, бұл жаһандық экономикалық теңсіздікті күшейтеді.</p> <p>2. Жаһандық жеткізу тізбегіне тәуелділік: Жаһандық жеткізу тізбегіне жоғары тәуелділік елдер мен компанияларды үзілістер мен дағдарыстарға осал етеді.</p> <p>3. Мәдени сәйкестілік қаупі: Жаһандану мәдени бірегейліктің жоғалуына және мәдениеттердің бірігуіне әкелуі мүмкін, бұл жергілікті дәстүрлер мен құндылықтарға теріс әсер етеді.</p> <p>4. Бейімделу проблемалары: Жылдам технологиялық өзгерістер жұмыс күшін оқыту мен бейімдеуге айтарлықтай инвестицияларды қажет етеді, бұл кейбір елдер мен компаниялар үшін қиын болуы мүмкін.</p>
Мүмкіндіктер (Opportunities)	Қауіптер (Threats)
<p>1. Жаңа нарықтарды дамыту: Жаһандану экономикалық өсу мен дамуды ынталандыратын инновациялық өнімдер мен қызметтерге жаңа нарықтар ашады.</p> <p>2. Зерттеулер мен әзірлемелерге Инвестициялар: Озық технологияларды құруға ықпал ететін зерттеулер мен әзірлемелерге халықаралық инвестицияларды тарту мүмкіндігі.</p> <p>3. Өмір сапасын жақсарту: Жаһандық ауқымда жаңа технологияларды енгізу өмір сүру сапасын жақсартуға және денсаулық сақтау және тұрақты даму сияқты жаһандық мәселелерді шешуге ықпал етеді.</p> <p>4. Бәсекеге қабілеттілікті арттыру: Озық технологиялар мен инновацияларды енгізу есебінен компаниялар мен елдердің бәсекеге қабілеттілігін арттыру мүмкіндігі</p>	<p>1. Киберқауіпсіздік: Киберқауіпсіздік қатерлерінің күшеюі және жаһанданған әлем жағдайында деректерді қорғау қажеттілігі.</p> <p>2. Технологиялық теңсіздік. Әлеуметтік және экономикалық қақтығыстарға әкелуі мүмкін елдер арасындағы технологиялық теңсіздіктің күшеюі.</p> <p>3. Экологиялық мәселелер: Жоғары технологиялық өнімдерді өндіру мен кәдеге жаратумен байланысты экологиялық проблемаларды ұлғайту.</p> <p>4. Геосаяси тәуекелдер: Технологиялық даму мен ынтымақтастыққа теріс әсер етуі мүмкін жаһандық саяси және экономикалық қақтығыстар</p>

* Авторлармен құрастырылған

Сонымен бірге, Технологиялық даму жаңа технологияларды әзірлеуге, қызмет көрсетуге және маркетингке қатысты салаларда жұмыспен қамтудың жаңа мүмкіндіктерін жасайды.

Осылайша, жаһандану контекстіндегі технологиялық даму экономика мен қоғам үшін жаңа мүмкіндіктер мен сын-қатерлерді ұсынады. Бір жағынан, бұл өсу мен бәсекеге қабілеттілікке ықпал етеді, ал екінші жағынан бейімделуді, қайта даярлауды және әлеуметтік теңсіздіктермен күресуді қажет етеді. Үкіметтер мен бизнес-қоғамдастықтың осы аспектілерді ескеруі және неғұрлым инклюзивті және тұрақты технологиялық дамумен жұмыс істеуі маңызды.

Қорытынды. Мақалада біз жаһандану жағдайындағы технологиялық дамудың мәні мен ерекшеліктерін қарастырдық. Біздің зерттеуімізде жаһандық тенденцияларға талдау, әдебиеттерге шолу және деректерді егжей-тегжейлі талдау жүргізілді. Біздің нәтижелер Қазіргі әлемдегі жаһандану мен технологиялық даму арасындағы байланыстың маңыздылығын көрсетеді.

Зерттеудің негізгі нәтижелеріне мыналар жатады:

- Инновациялардың ұлғаюы және технологиялардың әлемдік ауқымда дамуы, бұл жаһандану білім мен идеялардың таралуына ықпал ететінін көрсетеді.

- Жаһандық нарықтардың жаңа бизнес-модельдерді қалыптастыруға және экономикалық дамуға әсері, жаһандық трендтерге бейімделу қажеттілігін көрсетеді.

- Әр түрлі елдер арасындағы мәдени элементтер мен идеялардың өзара әрекеттесуі, бұл технологиялық талғамға және бейімделуге әсер етеді.

Нәтижелер қазіргі әлемдегі технологиялық инновациялар мен жаһандық трансформациялар арасындағы байланыстың маңыздылығын растайды. Біздің нәтижелеріміздің жаңалығы жаһанданудың технологиялардың дамуына, әсіресе дамушы елдер контекстінде әсерінің ерекшелігін анықтау болып табылады. Біздің қорытындыларымызды практикалық қолдану жаһандану жағдайында Технологиялық даму стратегияларын оңтайландыру бойынша үкіметтер мен бизнес қауымдастықтарға арналған ұсыныстар түрінде көрінуі мүмкін. Әрі қарай зерттеуде технологиялық инновациялардың елдер дамуының әлеуметтік-экономикалық аспектілеріне әсерін талдауды тереңдету және жаһандық экономикадағы цифрлық технологиялардың әлеуетін зерттеу ұсынылады.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. «Қазақстанның әлемнің ең дамыған 30 мемлекетінің қатарына кіруі жөніндегі тұжырымдама туралы» Қазақстан Республикасының Президенті Жарлығының жобасы туралы. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2013 жылғы 23 желтоқсандағы №1385 қаулысы. – Астана. – 2014.
2. Narul R. Globalization and Technology: Interdependence, Innovation Systems and Industrial Policy. – Polity Press, Cambridge, UK. – 2003. – 243 p. – DOI: 10.1016/j.respol.2005.05.003.
3. John H. Dunning, Sarianna M. Lundan. Multinational Enterprises and the Global Economy, Second Edition: Books. – Edward Elgar Publishing. – USA. – No. 3215. – 2008. – P. 960.
4. Porter M.E. The Competitive Advantage of Nations. – New York: Free Press. – 1990. – 875 p.
5. Laura Alfaro, Pol Antràs, Davin Chor, Paola Conconi. Internalizing Global Value Chains: A Firm-Level Analysis // Journal of Political Economy. – University of Chicago Press. – 2019. – vol. 127(2). – P. 508-559. – DOI: 10.1086/700935.
6. Иванова Н.И. Эволюция технологической глобализации // Современная мировая экономика. – 2023. – №1. – С. 16-25.
7. Днишев Ф.М. Особенности локальной концентрации инновационной активности в Казахстане в контексте мирового опыта // Economics: the strategy and practice. – 2019. – №2. – С. 71-82.
8. Ларичкин Ф.Д., Алимбетов У.С., Краузе Н.В., Тахтаева Р.Ш. Факторы и условия развития инновационного потенциала // Вестник университета «Туран». – 2020. – №4. – С. 180-187. – DOI: 10.46914/1562-2959-2020-1-4-180-187.
9. Сатпаева З.Т., Альжанова Ф.Г., Смагулова А.С. Оценка потенциала научно-технологической интеграции евразийского экономического союза: стратегические приоритеты и направления развития // Central Asian Economic Review. – 2022. – №5. – С. 34-53. – DOI:10.52821/2789-4401-2022-5-34-53.

REFERENCES

1. «Qazaqstannyn alemnin en damygan 30 memleketinin qataryna kiryi jonindegi tujyrymdama tyraly». Qazaqstan Respyblikasynyn Prezidenti Jarlygynyn jobasy tyraly. Qazaqstan Respyblikasy Ukimetinin 2013 jylgy 23 jeltoqsandagy № 1385 qaylysy [On the draft of the Decree of the President of the Republic of Kazakhstan «On the concept of inclusion of Kazakhstan among the 30 most developed countries of the world». Decree of the Government of the Republic of Kazakhstan No. 1385 of December 23, 2013]. – Astana. – 2014 [in Kazakh].
2. Narul R. Globalization and Technology: Interdependence, Innovation Systems and Industrial Policy. – Polity Press, Cambridge, UK. – 2003. – 243 p. – DOI: 10.1016/j.respol.2005.05.003.
3. John H. Dunning, Sarianna M. Lundan. Multinational Enterprises and the Global Economy, Second Edition: Books. – Edward Elgar Publishing. – USA. – No. 3215. – 2008. – P. 960.
4. Porter M.E. The Competitive Advantage of Nations. – New York: Free Press. – 1990. – 875 p.
5. Laura Alfaro, Pol Antràs, Davin Chor, Paola Conconi. Internalizing Global Value Chains: A Firm-Level Analysis // Journal of Political Economy. – University of Chicago Press. – 2019. – vol. 127(2). – P. 508-559. – DOI: 10.1086/700935.
6. Ivanova N.I. Evolusia tehnologicheskoi globalizatsii [The evolution of technological globalization] // Sovremennaya mirovaya ekonomika. – 2023. – №1. – S. 16-25 [in Russian].
7. Dnishev F.M. Osobennosti lokal'noj koncentracii innovacionnoj aktivnosti v Kazahstane v kontekste mirovogo opyta [Features of the local concentration of innovation activity in Kazakhstan in the context of world experience] // Economics: the strategy and practice. – 2019. – №2. – S. 71-82 [in Russian].
8. Larichkin F.D., Alimbetov U.S., Krause N.V., Takhtaeva R.Sh. Faktory i usloviya razvitiya innovacionnogo potentsiala [Factors and conditions for the development of innovative potential] // Vestnik universiteta «Turan». – 2020. – № 4. – S. 180-187. – DOI: 10.46914/1562-2959-2020-1-4-180-187 [in Russian].
9. Satpayeva Z.T., Alzhanova F.G., Smagulova A.S. Ocenka potentsiala nauchno-tehnologicheskoy integratsii evrazijskogo jekonomicheskogo sojuza: strategicheskie priority i napravleniya razvitiya [Assessment of the potential of scientific and technological integration of the Eurasian Economic Union: strategic priorities and directions of development] // Central Asian Economic Review. – 2022. – №5. – S. 34-53. – DOI: 10.52821/2789-4401-2022-5-34-53 [in Russian].

Айдарова А.Б., Махатова А.Б., Умарова Г.Х.

СУЩНОСТЬ И ОСОБЕННОСТИ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Аннотация

В статье анализируются сущность и особенности технологического развития в условиях глобализации. Исследование определяет влияние процессов глобализации на технологическое развитие и обсуждает влияние на экономику, общество и политику. Современный мир стал свидетелем глубоких изменений, вызванных взаимодействием процессов технологического развития и глобализации. В этой статье представлен анализ сущности и основных особенностей этой важной комбинации.

Исследование начинается с определения сущности технологического развития и его места и роли в современном обществе. Технологии проникают в различные сферы жизни, изменяя экономику, образование, здравоохранение и социальное взаимодействие.

Второй ключевой аспект статьи – влияние процессов глобализации на технологическое развитие. Глобализация усиливает распространение технологий, способствует глобальному обмену знаниями и ускоряет инновации.

В статье также рассматриваются особенности технологического развития в условиях глобализации, включая скорость изменений, интеграцию научных исследований и новые бизнес-модели. Исследование позволяет понять важность адаптации к меняющейся технологической среде и оценить ее влияние на мировую экономику, общество и политику. Результаты обеспечивают основу для более эффективного регулирования, инноваций и стратегического планирования в условиях глобальной динамики. Новые технологии, как уже отмечалось, являются одной из движущих сил глобализации, но, в свою очередь, стимулируют их дальнейшее развитие и распространение среди стран, усиливая конкуренцию.

Aidarova A., Makhatova A., Umarova G.

**THE ESSENCE AND FEATURES OF TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT
IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION**

Annotation

The article analyzes the essence and features of technological development in the context of globalization. The study determines the impact of globalization processes on technological development and discusses the impact on the economy, society and politics. The modern world has witnessed profound changes caused by the interaction of the processes of technological development and globalization. This article presents an analysis of the essence and main features of this important combination.

The research begins with the definition of the essence of technological development and its place and role in modern society. Technologies are penetrating into various spheres of life, changing the economy, education, healthcare and social interaction.

The second key aspect of the article is the impact of globalization processes on technological development. Globalization enhances the spread of technology, promotes global knowledge sharing and accelerates innovation.

The article also discusses the features of technological development in the context of globalization, including the speed of change, the integration of scientific research and new business models. The study makes it possible to understand the importance of adaptation to the changing technological environment and assess its impact on the global economy, society and politics. The results provide the basis for more effective regulation, innovation and strategic planning in the context of global dynamics. New technologies, as already noted, are one of the driving forces of globalization, but, in turn, stimulate their further development and dissemination among countries, increasing competition.

